

Ante MILOŠEVIĆ, *Arheologija Sinjskoga polja.*

Split, 2017.

ISBN 978-953-6803-51-4

Izdavač: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika – Split

Serijski: Katalozi i monografije, 20

256 str., 370 ilustracija, literatura

Cijena: 250,00 HRK

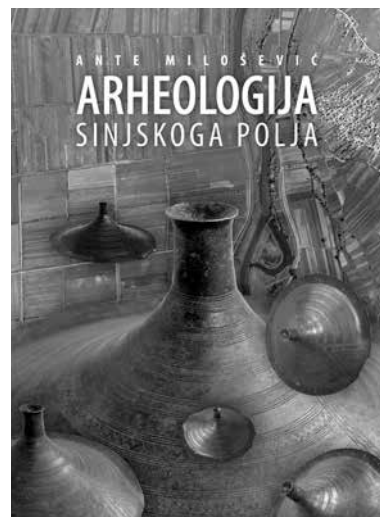
Monografija *Arheologija Sinjskoga polja*, autora Ante Miloševića, izdana u okviru serije *Katalozi i monografije* MHAS-a, 2017. godine, predstavlja u mnogim aspektima veoma zanimljivo i vrijedno znanstveno štivo.

Krajnje jednostavan naslov ovog djela – koji meni zbog atributa „sinjskoga”, zvuči pomalo arhaično-poetski – čini se kao da smišljeno prikriva dramatiku sadržaja knjige, dramatiku koja nije potencirana samo sudbinom dobro osmišljenog i uspješno otpočetog, ali nesretno prekinutog „Projekta Cetina”, koja je vrlo upečatljivo iznesena na kraju knjige. U pitanju je prije svega dramatika koju nameće sama priroda arheološke djelatnosti i njena težnja da iz minornih materijalnih tragova prošlosti izvuče neophodni informativni potencijal i nijeme predmete učini svjedocima koji mogu govoriti o toj prošlosti. Svaki nađeni i ovdje prezentirani predmet, svaka alatka, koplje, fibula, stela i mašeta nosi priču svog vremena. Knjiga vrvi od prikrivene dinamike – treba je samo znati čitati. Arheologija stalno unapređuje svoje metode, a osobito u posljednje vrijeme ima dosta uspjeha u svojim istraživanjima i interpretacijama. Treba samo imati priliku za istraživanje, a tu nastaju problemi.

Arheološka aktivnost, kao i kod svake fundamentalne znanosti najvećim dijelom ovisi o financijskoj potpori društva. Ali nijedna znanost nije kao arheologija, u svojoj djelatnosti toliko podložna čudima ekonomsko-političkih interesa, građevinske djelatnosti, poljoprivredne aktivnosti i drugim izvanznanstvenim okolnostima koje je usmjeravaju mimo njene volje. U boljim slučajevima pretvaraju je u servis zaštite spomenika ili, što je puno češće i gore, dovode do nekontroliranog potpunog ili djelomičnog uništavanja arheološke substance.

Najbolje arheološke nalaze ne otkrivaju arheolozi, već seljaci na njivama i razni drugi sretni laici. Nismo nimalo ljubomorni zbog toga, ali nestručnim iskopavanjem gubi se kontekst nalaza i mnoge važne činjenice bivaju zauvijek izgubljene, a informativni potencijal znatno umanjen. Takve situacije su posebno česte u krajevima koji su arheološki bogati, a takav je i prostor Sinjskoga polja koji kao centralni dio Cetinske krajine, bez sumnje, predstavlja jednu od najznačajnijih arheoloških regija u ovom dijelu Europe.

Osamdeset posto arheoloških nalaza prezentiranih u ovoj knjizi su tzv. slučajna otkrića izvedena bez prisustva arheologa. To znatno umanjuje mogućnost njihove interpretacije. U ovoj su knjizi oni veoma dobro obrađeni kronološki, tipološki i kulturološki i tako na najbolji način pruženi na uvid javnosti. Time se završava priča koji oni sa sobom nose. Zapravo potencijal njihove informacije prekinut je i sveden na osobine forme i materijala, onog trenutka kad su izvađeni iz vode ili iz zemlje, bez vođenja računa o kontekstu u kome su bili ostavljeni.

Ali kad je u pitanju Sinjsko polje, mislim da je Ante Milošević sasvim u pravu kad kaže da sve ono što je do sada nađeno i objavljeno, predstavlja samo blagi nagovještaj i početnu indiciju onoga što zemlja i rijeka ovdje kriju. Dakle, bogati podzemni i podvodni arhiv Cetinske krajine skoro da nije ozbiljno ni dotaknut. Njega treba dalje čuvati i na njemu ustrajno raditi. I na to nas jasno upućuje i opominje knjiga koja je pred nama.

Tri su bitne odrednice uvjetovale nastanak ovog djela:

1. Ambijent,
2. Autor,
3. Arheološki nalazi.

1. Cetinska krajina geostrateški veoma dobro smještena – protegla se u neposrednom zaleđu srednjeg Jadrana iza Mosora i Kozjaka, uz obronke Svilaje i Dinare čineći tako dobru sponu između Mediterana i dinarskih planina.

Ali prije svega nju čini rijeka Cetina – u svom relativno kratkom toku od 100 km, ona kao žila kucavica protječe sredinom procjepa kojega je sama stvorila i oplemenila i koji s pravom nosi njeno ime. Ona daje boju i karakter čitavom ovom prostoru. Cetina je ovdje presudan faktor i geomorfološki, i općebiološki, a i kulturno-povijesni. Ona razdvaja i štiti, ali po potrebi i spaja. Ona plavi, ali i navodnjava. Nije nikakvo čudo da je čovjek ovdje prisutan još od paleolitskog doba. Najširi, najplodniji i najnaseljeniji dio Cetinske krajine je Sinjsko polje koje je autor, s punim pravom, izabrao za okosnicu ove monografije.

Arheološki značaj ovog prostora vrlo rano je prepoznat i mnogi znanstvenici su se bavili njime, počev od Frane Bulića, Stjepana Gunjače, Ivana Marovića, Branimira Gabričevića, do Nenada Cambija. No treba reći da su se svi ovi vrijedni autori uglavnom bavili razdobljima kojima su bili najvičniji: Bulić, Cambi i Gabričević antičkim dobom, Ivan Marović prapoviješću, Stjepan Gunjača srednjim vijekom.

2. Samo jedan arheolog nije pravio razliku u razdobljima, kulturama i razdobljima, a to je Ante Milošević. Tako dolazimo do autora, do druge bitne odrednice za nastanak ove monografije, odnosno knjige kako to Milošević, koji ne voli velike i zvučne riječi, pojednostavljeno kaže.

Milošević je do sada objavio preko sto pedeset znanstvenih publikacija, od toga sedam knjiga, što samostalnih, što u koautorstvu s drugim kolegama. Malo je arheoloških djelatnika koji se mogu pohvaliti ovakvim opusom.

Apsolutna većina njegovih znanstvenih radova, uključujući i spomenute monografije, odnosi se na arheologiju Cetinske krajine. A tu su prezentirani rezultati njegovih istraživanja, kao i brojni slučajni nalazi s ovoga prostora, koje je pomno pratio, arheološki i konzervatorski obrađivao, odnosno davao na konzervaciju. Pri tome mu nije bilo teško nalaze nositi po Europi, ljubomorno ih čuvajući i tražeći najbolji laboratorij koji bi im povratio što je moguće više prvobitnog sjaja.

Osamdesetih godina prošlog stoljeća imao sam priliku s Antom Miloševićem obilaziti i obrađivati gradine po rubovima Sinjskoga polja i šireg prostora Cetinske krajine. Obradili smo preko 70 gradina. Bili smo mladi... No već tada mi je postalo jasno koliko je on vezan za ovaj prostor i koliko se požrtvovno njime bavi.

Značajne arheološke cjeline zahtijevaju poseban angažman, ustrajan rad i veliku žrtvu. Kad je u pitanju Cetinska krajina, teško da bi to mogao itko bolje raditi od Ante Miloševića koji je izrastao na ovom tlu te s njim srastao i kao čovjek, i kao znanstvenik. Koliko dobro on to radi pokazuje čitav njegov opus koji pored zavidnoga publicističkog, u istoj mjeri uključuje terenski i muzeološki rad.

Knjiga koja je pred nama samo je najnovija u nizu kvalitetnih studija i monografija, koji će, poznavajući Antu, to mogu s punim uvjerenjem reći, bez sumnje i dalje teći.

3. Što se tiče samih nalaza i prezentirane arheološke problematike u Sinjskom polju kao centralnom dijelu Cetinske krajine, ja bih se zadržao na nekim akcentima prapovijesnog razdoblja. Ante Milošević je veoma dobro prezentirao sve poznate pojedinačne nalaze, počev od kasnog paleolita i neolita, kao i nalaze cetinske kulture koja predstavlja najoriginalniju tvorevinu brončanog doba zapadnog Balkana. Tu su zatim Delmati koji se kao plemenska zajednica pojavljuju u starijem željeznom dobu i čine, sve do dolaska Slavena, osnovu masu lokalnog stanovništva. A i do danas – Dalmacija. Posebno neobični i vrijedni pažnje su nalazi iz korita Cetine, nađeni na riječnom prijelazu uzvodno od Trilja, koji predstavljaju jedinstveno arheološko nalazište i još jedno svjedočanstvo intenziteta i dugog kontinuiteta života na ovom prostoru.

Ostaje nam samo da zahvalimo autoru na ovako kvalitetnom djelu – iza kojeg stoje nepregledni dani, mjeseci i godine ustrajnog rada – te da mu poželimo zdravlje i snagu da bi i dalje mogao nastaviti svoje neobično vrijedno i općekorisno pregalaštvo.

prof. dr. sc. Blagoje GOVEDARICA
Deutsches Archäologisches Institut
Eurasienabteilung
Honorarprofessor
Mitarbeiter der Eurasien-Abteilung des
Deutschen Archäologischen Instituts
D - 14195 Berlin
Im Dol 2-6
blagoje.govedarica@dainst.de